

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

РАСТОРГУЄВ ОЛЕКСАНДР ВАЛЕРІЙОВИЧ

УДК 342.95

**ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС СВИДКА В АДМІНІСТРАТИВНО-
ДЕЛІКТНОМУ ПРОВАДЖЕННІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2024

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, професор

Панова Оксана Олександрівна,

Національний авіаційний університет,

професор кафедри кримінального права і процесу

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Манжула Андрій Анатолійович,

Центральноукраїнський державний університет ім. В. Винниченка,

керівник Департаменту організації забезпечення діяльності

кандидат юридичних наук, доцент

Улюгіна Олена Анатоліївна,

Національний університет біоресурсів і природокористування України,

професор кафедри адміністративного та фінансового права

Захист відбудеться «14» серпня 2024 р. об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.503.01 у Науково-дослідному інституті публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

Автореферат розісланий «9» липня 2024 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ксенія КУРКОВА

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Свідки в адміністративних справах відіграють вирішальну роль у забезпеченні справедливості, точності та законності юридичних процесів, сприяючи ефективному та об'єктивному вирішенню справ. Свідки є джерелом надання важливих відомостей, які допомагають правильно інтерпретувати обставини справи, що в свою чергу забезпечує справедливий розгляд та прийняття обґрунтованих рішень. Оскільки адміністративні делікти часто стосуються порушень, які можуть мати широкий соціальний вплив, якість і повнота зібраних доказів має вирішальне значення. Значення процесуального статусу свідка в адміністративному провадженні також полягає в захисті прав і безпеки самих свідків. Важливо, щоб свідки відчували себе захищеними від можливого тиску або відплати за свої свідчення, що сприяє більш відвертому та чесному наданню інформації. Оскільки процесуальний статус свідка охоплює чітке визначення їхніх прав та обов'язків, а також можливі санкції за неналежне виконання обов'язків, то актуалізація та удосконалення законодавства в цій сфері має критичне значення для підвищення ефективності адміністративної юстиції.

Функція свідка під час розгляду адміністративної справи має надзвичайно важливе значення, оскільки свідки забезпечують ключові докази, які можуть вплинути на результат справи: 1) можуть надати важливу інформацію про фактичні обставини справи. Їхні показання допомагають суду чи іншому правозастосовному органу зрозуміти контекст подій, що відбулись, зокрема ті аспекти, які не можуть бути повністю відтворені за допомогою документів чи інших доказів; 2) показання свідків допомагають у формуванні об'єктивної картини подій, забезпечуючи правильне та справедливе вирішення справи. Це особливо важливо в адміністративних справах, де рішення можуть мати значні наслідки для прав та обов'язків осіб; 3) сприяють підтримці законності в адміністративних провадженнях, забезпечуючи дотримання законних процедур і правил. Їх участь допомагає запобігати адміністративним зловживанням і сприяє прозорості судових процесів; 4) свідки допомагають верифікувати достовірність та точність наданої інформації, що є критично важливим у ситуаціях, де інші докази можуть бути неповними або суперечливими.

Таким чином важливість розробки чітких і дієвих процесуальних норм для свідків у адміністративно-деліктному провадженні не тільки покращує квалітет правосуддя, але й сприяє зміцненню правової держави та довіри громадськості до судової системи.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Теоретичним підґрунтям при дослідженні даної проблеми стали наукові праці вчених в галузі адміністративного права та процесу, зокрема таких як: В.Б. Авер'янов, І.П. Голосніченко, В.В. Галуцько, Ю.В. Гаруст, Є.А. Гетьман, С.С. Гнатюк, П.В. Діхтієвський, М.В. Джафарова, О.В. Джафарова, І.Є. Іванова, О.Ф. Кобзар, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, Т.О. Коломоець, О.В. Кузьменко, В.І. Курило, А.А. Манжула, Т.П. Мінка, Л.І. Луценко-Миськів, О.В. Муза, В.Ю. Оксінь,

Н.А. Олефіренко, О.І. Остапенко, Є.Ю. Соболев, Л.В. Сорока, М.Ф. Стахурський, О.А. Улютіна, В.Г. Чорна, Р.В. Шаповал, В.К. Шкарупа та ін.

Водночас сьогодні процесуальному статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні присвячено недостатньо уваги в наукових роботах монографічного рівня. У науці адміністративного права повний аналіз процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні комплексно не був розкритий.

З огляду на вищевикладене, недостатньо розвинений теоретичний базис цієї проблеми, існування правових вакуумів, а також потреба у проведенні всебічного правового аналізу спонукали до вибору даної теми для дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження узгоджується з основними положеннями Концепції Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженої Законом України від 21 листопада 2002 року № 228-IV; Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 21 березня 2014 року, Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року № 12-21. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Мета і завдання дослідження: *Мета* роботи полягає в тому, щоб на основі аналізу національного та міжнародного законодавства і практики його реалізації визначити сутність, зміст й особливості процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні; дослідити елементи процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні; розробити та запропонувати шляхи удосконалення процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні.

Для досягнення мети дисертаційної роботи були поставлені такі *завдання*:

- визначити місце адміністративно-деліктного провадження в системі адміністративного процесу;
- розкрити поняття та структуру адміністративно-деліктного процесу;
- виокремити принципи адміністративно-деліктного процесу;
- розкрити систему прав свідка в адміністративно-деліктному провадженні;
- з'ясувати обов'язки свідка в адміністративно-деліктному провадженні;
- виокремити гарантії свідка в адміністративно-деліктному провадженні;
- вивчити відповідальність свідка в адміністративно-деліктному провадженні;
- проаналізувати міжнародний досвід процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні;
- виокремити особливості вирішення проблем судової практики щодо участі свідка в адміністративно-деліктному провадженні.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у адміністративно-деліктному провадженні.

Предмет дослідження – процесуальний статус свідка в адміністративно-деліктному провадженні.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є різні наукові методи, що використовувалися одночасно з метою забезпечення достовірності знань, вирішення поставлених цілей та завдань й обґрунтованості зроблених висновків та рекомендацій, зокрема: *діалектичний* – задля дослідження теоретичних і нормативних положень щодо процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні (у всіх розділах); *класифікації* та *групування* – для виокремлення ознак, особливостей та елементів процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні (розділ 2); *структурно-функціональний* – для дослідження прав та обов'язків свідка в адміністративно-деліктному провадженні (підрозділи 2.1, 2.2); *структурно-логічний* – для вивчення підстав та особливостей притягнення свідка до відповідальності в адміністративно-деліктному провадженні (підрозділ 2.4); *статистичний* та *документального аналізу* – для аналізу та виявлення недоліків процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні та судової практики щодо участі свідка в адміністративно-деліктному провадженні (підрозділ 3.2); *компаративний та моделювання* – задля вироблення пропозицій стосовно вдосконалення національної законодавчої бази, яка є основою процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні (підрозділ 2.1, 2.2, 3.1).

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є однією з перших наукових спроб вирішити наукове завдання, що полягає в дослідженні процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні. За результатами здійсненого дослідження дисертантом запропоновано низку нових наукових положень і висновків. Зокрема:

вперше:

– визначено, що адміністративно-деліктний процес складається з трьох частин:

1. загальна: визначено предмет, мету, завдання, принципи адміністративно-деліктних проваджень, види суб'єктів деліктного провадження, їх права та обов'язки, поняття та види доказів;
2. особлива: юрисдикція суб'єктів; порядок складання та вимоги до оформлення процесуальних актів; порядок застосування заходів забезпечення провадження; особливості процесу доказування; провадження по застосуванню окремих видів адміністративних стягнень;
3. спеціальна: визначає особливості здійснення окремих видів адміністративно-деліктних проваджень, які містяться в Кодексі України про адміністративні правопорушення та інших законодавчих актах, наприклад, адміністративне провадження в справах про адміністративні правопорушення (розділ XIX Митного кодексу України); провадження про порушення митних правил; провадження в справах про порушення митної брокерської діяльності (розділ XIX Митного кодексу України); провадження за порушення норм лісового законодавства (розділ VI Лісового кодексу України); провадження за порушення норм земельного законодавства (розділ VIII Земельного

кодексу України); провадження по притягненню юридичної особи адміністративної відповідальності тощо;

– визначено, що юридичні гарантії свідка в адміністративно-деліктному провадженні – це система гарантованих державою засобів захисту прав, свобод та інтересів свідка на всіх стадіях адміністративно-деліктного провадження. Виокремлено види юридичних гарантій свідка в адміністративно-деліктному провадженні;

– на підставі вивчення міжнародного досвіду процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні запропоновано: 1) виокремити главу в Кодексі України про адміністративні правопорушення, в якій визначити адміністративно-правовий статус свідка як учасника адміністративно-деліктного провадження та юридичні гарантії свідка; 2) передбачити можливість отримання показів свідка як джерела доказів у разі неможливості його з'явлення до суду та за наявності обґрунтованих підстав у режимі відеоконференції; 3) виокремити матеріальні та процесуальні адміністративно-деліктні імунітети свідка; 4) серед прав свідка передбачити право на відвід перекладача; допомогу представника; заявляти клопотання; 5) розширити види примусових заходів забезпечення адміністративного провадження, що можуть бути застосовані до свідка;

– визначено, що особливостями судової практики щодо участі свідка в адміністративно-деліктному провадженні є: 1) при притягненні до адміністративної відповідальності свідка в межах розгляду основного адміністративного провадження у свідка виникає паралельно інший адміністративно-процесуальний статус – суб'єкта адміністративного правопорушення, що спричиняє виникнення додаткових прав та обов'язків; 2) особою, яка складає протокол про адміністративне правопорушення вчинене свідком є судовий розпорядник; 3) адміністративний протокол про притягнення свідка до адміністративної відповідальності може складатися, а може і ні; 4) у зв'язку з притягненням свідка до адміністративної відповідальності не формується нова адміністративна справа, а протокол та постанова про притягнення свідка до адміністративної відповідальності додаються до матеріалів основної адміністративної справи; 5) передбачені скорочені строки розгляду матеріалів про притягнення свідка до адміністративної відповідальності – 24 години; 6) адміністративно-деліктне провадження по притягненню свідка до адміністративної відповідальності спричиняє затягування та збільшує розумні строки розгляду основної адміністративної справи; 7) у випадках відсутності норм, що визначають адміністративно-процесуальний статус свідка в адміністративно-деліктному процесі потрібно застосовувати принцип аналогії права з суміжних галузей права; 8) адміністративна справа про притягнення свідка до адміністративної відповідальності розглядається суддею-доповідачем зі складу суду, що розглядає справу, під час розгляду якої вчинено правопорушення; 9) моментом вчинення свідком дій передбачених ст. 185-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення є оголошення перерви у судовому розгляді справи або одразу після закінчення судового засідання; 10) в нормах Кодексу України про адміністративні правопорушення не задекларовано чітко юридичних гарантії не лише свідка, але й інших учасників розгляду справи про адміністративне правопорушення, що

відповідно, ускладнює процес їх забезпечення; 11) протокол про адміністративне правопорушення вчинене свідком взагалі не містить номера, хоча додається до матеріалів справи в межах розгляду якої його було складено; 12) головними недоліками адміністративного протоколу про притягнення свідка до адміністративної відповідальності є: не вказано за яким документом засвідчена особа порушника (графа 10); відсутній підпис особи про роз'яснення їй прав, визначених ст.286 Кодексу України про адміністративні правопорушення; не заповнено графу про дату розгляду справи і повідомлення особи під підпис; відсутні пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності чи інформація про відмову від підпису протоколу; 13) перелік діянь, як визначені в ч. 1 ст.185-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення не є вичерпним і може бути розширеним з огляду на конкретну ситуацію та обставини, що їй передували; 15) сума штрафу має бути сплачена порушником не пізніше як через 15 днів з дня вручення йому постанови про накладення штрафу, окрім цього, потребує сплати також судовий збір;

– аргументована пропозиція доповнення Кодексу України про адміністративні правопорушення ст. 185-3-1 «Прояв неповаги свідком до компетентного суб'єкта публічної адміністрації, його посадової особи, яка здійснює адміністративне провадження в справах про адміністративне правопорушення»;

удосконалено:

– визначення особливостей адміністративного процесу, що виокремлюють його з-поміж інших видів юридичного процесу, а також визначено місце адміністративно-деліктного провадження в системі адміністративного процесу;

– систематизацію прав свідка як учасника адміністративного провадження в справах про адміністративні правопорушення: давати показання рідною мовою або мовою, якою він володіє; користуватися письмовими записами; відмовитися від давання показань та не свідчити проти себе самого, близьких осіб; на компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду; підписувати та робити зауваження щодо правильності занесення показань до протоколу; право на оскарження застосованих до нього заходів забезпечення провадження (наприклад, привід); заявляти клопотання під час розгляд адміністративної справи;

– поняття, що адміністративна відповідальність свідка в адміністративно-деліктному провадженні – це адміністративні правовідносини, що виникають в публічно-правовій площині між судом та юрисдикційним органом публічної адміністрації, його посадовою особою та фізичною особою, яка має процесуальний статус свідка в адміністративному провадженні, що полягає в застосуванні до правопорушника адміністративно-правових санкцій у разі порушення останнім його процесуальних обов'язків.

дістали подальшого розвитку:

– теоретичне визначення понять «свідок», «показання свідка», «адміністративне-провадження», «адміністративно-деліктний процес», «адміністративний процес»;

– теоретичні підходи щодо подвійної природи адміністративно-деліктного провадження, адже суб'єктом вирішення даної індивідуальної конкретної справи

може бути суд загальної юрисдикції та уповноважені органи публічної адміністрації та їх посадові особи;

– аргументи, що принципи адміністративно-деліктного процесу є основними вихідними закономірностями, котрі закладено в основу інституту адміністративної відповідальності, що визначають підстави та порядок притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинене нею адміністративне правопорушення на всіх стадіях провадження в справах про адміністративне правопорушення. Запропоновано принципи провадження в справ про адміністративні правопорушення поділити на дві групи: загальні та спеціальні.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження здійснене автором самостійно. Усі висновки та положення, які сформульовані в дисертації та складають її наукову новизну, розроблені автором самостійно на основі власних досліджень. У співавторстві з Лиховою С. опубліковано наукову працю «Вихід за межі визначеної Кодексом України про адміністративні правопорушення санкції чи альтернативність санкцій» в якій дисертантом сформовано зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо усунення проблем можливості виходу за межі санкції при накладенні адміністративного стягнення, що сприятиме індивідуалізації адміністративної відповідальності через призму верховенства права та справедливості. У співавторстві з Макушевим П., Пухтецькою А., Грідочкіним А., Смажновою І. опубліковано наукову статтю «Protection of Human Rights and Freedoms in the Administrative Proceedings of the European Union», в якій дисертантом зроблено висновки щодо стандартів адміністративного процесу. У співавторстві з Лиховою С. опубліковано наукову працю «Стандарти доказування за Кодексом України про адміністративні правопорушення», в якій дисертантом визначено недоліки системи доказів та доказування за Кодексом України про адміністративні правопорушення, сформовано висновки щодо доказування на стадії судового розгляду справи як цілісної системи послідовно організованих у процесуальній формі доводів з використанням процесуальних засобів. Наукові ідеї та розробки, що належать співавторам, у дисертаційному дослідженні не використовувалися.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони використовуються та можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – для подальшого наукового вивчення теоретико-методологічних проблем адміністративно-деліктного провадження (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *правозастосовній сфері* – для удосконалення процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні;

– *освітньому процесі* – при розробці лекційних курсів з дисципліни «Адміністративне право та процес: доктринальні та практичні проблеми» (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права).

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення дисертації, теоретичні та практичні висновки й рекомендації апробовано на науково-практичних конференціях: «Юриспруденція в сучасному інформаційному просторі» (м. Київ, 1 березня 2019 року); «Інноваційний розвиток правової науки в умовах модернізації

суспільства» (м. Тернопіль, 1 березня 2020 року); «III Міжнародний молодіжний науково юридичний форум» (м. Тернопіль, 14–15 травня 2020 року); «Аеро-2020. Повітряне і космічне право» (м. Тернопіль, 20 травня 2020 року); «Сучасне право в епоху соціальних змін» (м. Тернопіль, 26 лютого 2021 року); «IV Міжнародний молодіжний науковий юридичний форум» (м. Тернопіль, 20–21 травня 2021 року).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 204 сторінки. Список використаних джерел містить 187 найменувань і займає 19 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, охарактеризовано рівень наукової розробки проблеми, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету і завдання, об'єкт і предмет дослідження, методи дослідження, сформульовано положення, що складають наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, викладено відомості щодо їх апробації та публікації, структури та обсягу роботи.

Розділ 1 «Адміністративно-деліктне провадження як об'єкт адміністративно-правового дослідження» складається з трьох підрозділів.

Підрозділ 1.1 «Місце адміністративно-деліктного провадження в системі адміністративного процесу» стверджується, що будь-який вид юридичного процесу є державно-владною діяльністю органів та їх посадових осіб, яка має імперативний характер; правовою підставою є наявність норм матеріального права, а порядок здійснення регламентується нормами процесуального права; є чітко урегульованим порядком дій; результатом є прийняття юридично значущого акту.

Запропоновано адміністративний процес розглядати в широкому та вузькому значенні. Так, в широкому розумінні, адміністративний процес – це урегульовані нормами адміністративного права адміністративно-процесуальні відносини, що виникають у публічно-правовій сфері та пов'язані з розглядом і вирішенням індивідуально-конкретних справ. У вузькому розумінні адміністративний процес – це вид юридичного процесу, що являє собою нормативно визначений порядок процесуальних дій уповноважених суб'єктів, які наділені правом здійснювати владно-управлінські функції та застосовувати адміністративні заходи як сервісного, так і примусового характеру, що створює для суб'єктів юридичні наслідки.

Виокремлено особливості адміністративного процесу, що виокремлює його з-поміж інших видів юридичного процесу варто віднести: є похідним від норм матеріального права; адміністративне право – норми матеріального права, а адміністративний процес є наслідком реалізації норм матеріального права; бере участь у прийнятті як нормативних, так і індивідуальних актів публічного адміністрування; динамічне поняття, що являє собою діяльність органів публічної адміністрації під час виконання ними владно-управлінських функцій; об'єднує низку адміністративних проваджень, передбачених відповідним процесуальним законодавством; діяльність, що проходить певні стадії, логічно слідуючі одна за

одною, етапи, в межах яких законодавством передбачено вчинення процесуальних дій; являє собою владно-управлінську юридичну діяльність, тобто суб'єктом здійснення є суб'єкт публічної адміністрації; передбачає наявність спеціального правового регулювання; є стадійним, що передбачає здійснення комплексу процесуальних дій, які закріплюються відповідним процесуальним актом та встановлюють юридичний факт; передбачає застосування необхідних методів та засобів юридичної техніки.

Стверджується, що концепція юрисдикційного розуміння адміністративного процесу, оперуючи поняттями «процес» і «провадження», вкладає прямо протилежний сенс у їхнє співвідношення. У такій інтерпретації адміністративне провадження виявляється явищем ширшим, ніж процес. Слід розрізняти адміністративне провадження як процес діяльності виконавчих та розпорядчих органів та адміністративний процес як діяльність з вирішення спорів, що виникають між сторонами адміністративно-правових відносин, а також щодо застосування заходів адміністративного примусу.

У підрозділі 1.2 «Поняття та структура адміністративно-деліктного процесу» відзначено, що адміністративно-деліктне провадження є інститутом адміністративно-процесуального права та самостійним елементом адміністративно-деліктного процесу: а) становить собою систему суспільних відносин; б) дані відносини урегульовані системою норм саме процесуального права, які визначають систему прав та обов'язків учасників адміністративно-деліктного провадження. Водночас, в) суб'єктами (учасниками) адміністративно-деліктного провадження є широке коло носіїв процесуальних прав та обов'язків (суд, компетентні органи та їх посадові особи, сторони, свідки, спеціалісти тощо); г) наявність факту вчинення адміністративного правопорушення є підставою для адміністративно-деліктного провадження; д) спричиняє настання юридичних наслідків; е) професійна компетентна діяльність уповноважених органів по вирішенню публічно-правового конфлікту. В той же час, адміністративно-деліктне провадження є частиною адміністративно-деліктного процесу, адже в такому випадку його змістом є наявність структурованих, ієрархічно побудованих стадій: адміністративне розслідування; підготовча стадія; розгляд адміністративної справи; прийняття рішення по справі; оскарження рішення по справі; виконання постанови по справі.

Аргументовано, що структурно адміністративно-деліктний процес залежно від суб'єкта, якому підвідомчі ті чи інші справи (ст. 213 Кодексу України про адміністративні правопорушення) складається з: 1) провадження в колегіальних органах (адміністративні комісії при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад; виконавчі комітети (а в населених пунктах, де не створено виконавчих комітетів, – виконавчими органами, що виконують їх повноваження) сільських, селищних, міських рад та їх посадовими особами); 2) провадження в органах державної виконавчої влади (органи Національної поліції, органи державних інспекцій та інші уповноважені органи (посадові особи)); 3) провадження в справах про адміністративні правопорушення в судах загальної юрисдикції (районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди (судді), місцеві адміністративні та господарські суди, апеляційні суди, Верховний Суд).

Підрозділ 1.3 «Принципи адміністративно-деліктного процесу» наведено визначення поняття «принципи адміністративно-деліктного процесу» – це основні вихідні закономірності, котрі закладено в основу інституту адміністративної відповідальності, що визначають підстави та порядок притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинене нею адміністративне правопорушення на всіх стадіях провадження в справах про адміністративне правопорушення.

Запропоновано принципи адміністративно-деліктного процесу поділити на: загальні та спеціальні. До групи загальних принципів провадження в справах про адміністративні правопорушення віднесено принципи, що визначені в Конституції України та Кодексі України про адміністративні правопорушення: законності, верховенства права, рівності, відкритості, гласності, поваги до гідності, персоніфікованості (індивідуалізації) адміністративного стягнення. Водночас, враховуючи особливості даного виду адміністративного провадження, до спеціальних принципів пропонуємо віднести: юрисдикційність, доказовість, гарантування надання правової допомоги, публічність, доступність, з'ясування об'єктивної істини, самостійність, економічність і оперативність, державної мови, справедливості, стадійності.

Розділ 2 «Елементи процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Права свідка в адміністративно-деліктному провадженні» обґрунтовано, що свідок – це учасник адміністративного провадження, який наділений адміністративно-процесуальною правосуб'єктністю та володіє інформацією по конкретній адміністративній справі. Свідок має наступні особливості, які зумовлені їх адміністративним статусом: є учасником адміністративно-юрисдикційних відносин; має визначений Кодексом України про адміністративні правопорушення обсяг адміністративно-процесуальної правосуб'єктності; добровільний вступ у відносини; є учасником процесу (допоміжним); пояснення свідків є джерелом доказів.

Основною функцією та призначенням свідка є надання показань, висвітлення інформації про юридичні факти, які їй стали відомі при певних обставинах. Визначено, що показання свідків – це спосіб оприлюднення, повідомлення інформації, яка стала відома особі про юридичні факти по конкретній адміністративній справі, уповноваженим органам державної влади та їх посадовим особам, а також суду.

Автором стверджується, що права свідка можуть бути ширші від загальних прав, які визначені в Кодексі України про адміністративні правопорушення. Наявність більш широкого кола прав та обов'язків, на нашу думку, спричинено їх роллю в адміністративно-деліктному процесі та наявністю різних категорій свідків. Можна вести мову про виникнення додаткових прав, обов'язків та юридичних гарантій свідка в залежності від його правового становища під час розгляду справ про адміністративні правопорушення.

Визначено поняття «права свідка» та відзначено, що свідок як учасник адміністративного провадження в справах про адміністративні правопорушення має право: давати показання рідною мовою або мовою, якою він володіє; користуватися

письмовими записами; відмовитися від давання показань та не свідчити проти себе самого, близьких осіб; на компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду; підписувати та робити зауваження щодо правильності занесення показань до протоколу; право на оскарження застосованих до нього заходів забезпечення провадження (наприклад, привід); заявляти клопотання під час розгляду адміністративної справи.

У підрозділі 2.2 «Обов'язки свідка в адміністративно-деліктному провадженні» міститься визначення терміну «обов'язки свідка» – це встановлена законодавством міра можливої та необхідної поведінки особи, яка володіє інформацією по суті справи. Обов'язки по своєму змісту є асиметричною категорією по відношенню до прав свідків. Обов'язки не гарантуються державою, а визначаються (регламентуються) законодавцем. Порухення обов'язків спричиняє настання юридичної відповідальності.

У контексті адміністративно-деліктного провадження процесуальні норми часто мають двояке застосування: вони встановлюють права для одних учасників справи та обов'язки для інших. Наприклад, особа, яка залучена до адміністративного провадження має право надавати пояснення, подавати клопотання та брати участь у розгляді своєї справи. Водночас на суб'єкта правозастосування покладаються обов'язки забезпечити цій особі доступ до матеріалів справи, належний розгляд клопотань та інформувати про час та місце розгляду справи. Однак важливо зазначити, що порушення цих обов'язків не завжди супроводжується конкретними санкціями, що може ускладнити виконання процесуальної справедливості. Зокрема відсутність строгих санкцій за невиконання процесуальних обов'язків може призвести до порушення прав учасників процесу, зокрема свідків, які мають важливу роль у наданні інформації, критичної для розгляду справи. Адміністративне законодавство передбачає випадки, коли свідок може бути звільнений від виконання деяких або всіх своїх обов'язків, що також вимагає уважного регулювання, аби зберегти баланс між правами та обов'язками усіх учасників процесу. Такі особливості процесуального статусу свідків у адміністративно-деліктному провадженні підкреслюють необхідність ретельного перегляду та потенційного удосконалення відповідних нормативних положень.

У підрозділі 2.3 «Гарантії свідка в адміністративно-деліктному провадженні» запропоновано гарантії свідка в адміністративно-деліктному провадженні поділити на: право імунітету свідка; гарантії захисту життя та здоров'я свідка; гарантії компенсаційного характеру; гарантії законності; гарантії вільно надавати показання без застосування заходів примусового характеру; обмеження прав свідка в інтересах інших учасників адміністративно-деліктного провадження; звернення до Уповноваженого з прав людини за захистом своїх прав; однастайність підходу законодавця до законодавчого визначення поняття «свідок», і відповідно врахування його особливостей та змісту правового статусу; гарантії здійснення представництва інтересів свідка в адміністративно-деліктному провадженні; право свідка залучати перекладача.

Автором акцентовано увагу на необхідності законодавчого урегулювання питань відсутності у ст. 272 КУпАП обов'язкової вимоги про роздільний допит

свідків під час провадження в справі про адміністративні правопорушення. В той же час КУпАП взагалі не містить порядку допиту свідка як судом, так і посадовою особою компетентного органу, і, відповідно, не забезпечуються юридичні гарантії адміністративно-деліктного провадження. Відсутність визначеної законом процедури допиту свідка дає можливість вести мову про те, що вибір процедури допиту свідків (спільного або окремо один від одного) перебуває у межах дискреційних повноважень суду чи посадової особи уповноваженого компетентного органу.

У підрозділі 2.4 «Відповідальність свідка в адміністративно-деліктному провадженні» визначено, що адміністративна відповідальність свідка в адміністративно-деліктному провадженні – це адміністративні правовідносини, що виникають в публічно-правовій площині між судом та юрисдикційним органом публічної адміністрації, його посадовою особою та фізичною особою, яка має процесуальний статус свідка в адміністративному провадженні, що полягає в застосуванні до правопорушника адміністративно-правових санкцій у разі порушення останнім його процесуальних обов'язків.

Виокремлено особливості адміністративної відповідальності свідка: 1. являє собою зовнішній осуд діяння свідка, що спричинено невиконанням чи неналежним виконанням останнім своїх обов'язків в адміністративно-деліктному провадженні; 2. підставою є наявність факту вчинюваного діяння, що передбачає порушення адміністративно-правової норми; наявність складу адміністративного правопорушення; 3. з огляду на диференційовану участь свідка як в судовому, так і в юрисдикційному адміністративному процесі, то і відповідальність свідка повинна бути передбачена за порушення своїх обов'язків як в першому, так і в другому процесі; 4. суб'єктом притягнення свідка до адміністративної відповідальності повинен бути суд та орган виконавчої влади, його посадова особа чиї настанови не виконав свідок; 5. видами адміністративних стягнень, що можуть бути застосовані до свідка є: 1) штраф (від 50 до 100 н.м.д.г. та від від 150 до 250 н.м.д.г.); 2) виправні роботи на строк від 1 до 2 місяців з відрахуванням 20% заробітку; 3) адміністративний арешт на строк до 15 діб.

Розділ 3 «Шляхи удосконалення процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Міжнародний досвід процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні» на підставі вивчення міжнародного досвіду процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні запропоновано: 1) виокремити главу в Кодексі України про адміністративні правопорушення, в якій визначити адміністративно-правовий статус свідка як учасника адміністративно-деліктного провадження та юридичні гарантії свідка; 2) передбачити можливість отримання показів свідка як джерела доказів у разі неможливості його з'явлення до суду та за наявності обґрунтованих підстав у режимі відеоконференції; 3) виокремити матеріальні та процесуальні адміністративно-деліктні імунітети свідка; 4) серед прав свідка передбачити право на відвід перекладача; допомогу представника; заявляти клопотання; 5) розширити

види примусових заходів забезпечення адміністративного провадження, що можуть бути застосовані до свідка.

У підрозділі 3.2 «Особливості вирішення проблем судової практики щодо участі свідка в адміністративно-деліктному провадженні» міститься твердження, що свідок в адміністративно-деліктному процесі може виступати не лише як особа, якій відомі будь-які відомості по адміністративній справі, але й як особа, яка при виконанні свого процесуального статусу свідка не виконує правила поведінки учасників розгляду справи про адміністративні правопорушення в залі судового засідання. Тоді свідок може набувати ще додатковий статус – правопорушника, тобто особи, яка під час розгляду справи про адміністративні правопорушення порушує судовий порядок, а її дії суд кваліфікує як адміністративне правопорушення, передбачене відповідною статтею Кодексу України про адміністративні правопорушення. Разом з тим, в судовій практиці існують колізійні ситуації при яких суд неоднозначно вирішує питання про притягнення свідка як учасника розгляду справи про адміністративне правопорушення до адміністративної відповідальності. В зазначеному випадку відбувається так званий «внутрішній деліктний процес», тобто при розгляді одного адміністративного провадження відбувається паралельний розгляд і іншого адміністративного провадження, яке пов'язано з порушенням свідком норм Кодексу України про адміністративні правопорушення.

На підставі аналізу судової практики відзначено, що недоліком Кодексу України про адміністративні правопорушення є відсутність чітко визначених прав та обов'язків, а також юридичних гарантій свідка як учасника адміністративно-деліктного провадження, що значно ускладнює визначення ролі та місця свідка в даному виді провадження. В даному випадку пропонуємо застосовувати принцип аналогії закону та визначити на рівні Кодексу України про адміністративні правопорушення по аналогії ст.ст. 65-67 Кодексу адміністративного судочинства України, ст. 66 Кримінального процесуального кодексу України перелік прав та обов'язків свідків в адміністративно-деліктному провадженні.

ВИСНОВКИ

У дисертації зроблено теоретичне узагальнення й запропоновано нове вирішення наукового завдання, що виявляється у пропозиціях щодо вдосконалення процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні. Наведено низку нових наукових положень та висновків, тлумачиться чинне національне законодавство, сформульовано пропозиції та рекомендації щодо удосконалення процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні. А саме:

1. Визначено особливості адміністративного процесу, що виокремлюють його з-поміж інших видів юридичного процесу: є похідним від норм матеріального права; адміністративне право – норми матеріального права, а адміністративний процес є наслідком реалізації норм матеріального права; бере участь у прийнятті як

нормативних, так і індивідуальних актів публічного адміністрування; динамічне поняття, що являє собою діяльність органів публічної адміністрації під час виконання ними владно-управлінських функцій; об'єднує низку адміністративних проваджень, передбачених відповідним процесуальним законодавством; діяльність, що проходить певні стадії, логічно слідує одна за одною, етапи, в межах яких законодавством передбачено вчинення процесуальних дій; являє собою владно-управлінську юридичну діяльність, тобто суб'єктом здійснення є суб'єкт публічної адміністрації; передбачає наявність спеціального правового регулювання; є стадійним, що передбачає здійснення комплексу процесуальних дій, які закріплюються відповідним процесуальним актом та встановлюють юридичний факт; передбачає застосування необхідних методів та засобів юридичної техніки.

Місце адміністративно-деліктного провадження в системі адміністративного процесу зумовлено наступним: 1) є структурним елементом адміністративних проваджень, які мають деліктну основу та управлінський характер; 2) якщо суб'єктом розгляду справи є суд, то можна вести мову про адміністративно-судочинську природу, якщо суб'єктом є центральний орган виконавчої влади, то дане провадження має адміністративно-юрисдикційну природу; 3) характерним є наявність двох форм розгляду: судовий (в порядку звернення до суду загальної юрисдикції) та позасудовий (звернення до широкого кола суб'єктів публічної адміністрації); 4) передбачає застосування примусових адміністративних заходів; 5) виникають між фізичними особами та судом і органами публічної адміністрації; 6) урегульований адміністративно-процесуальними нормами; 7) передбачає прийняття акту індивідуальної дії; 8) негативна реакція з боку держави, що виражається у вигляді застосування адміністративних стягнень.

2. Визначено, що адміністративно-деліктний процес складається з трьох частин: 1. загальна: визначено предмет, мету, завдання, принципи адміністративно-деліктних проваджень, види суб'єктів деліктного провадження, їх права та обов'язки, поняття та види доказів; 2. особлива: юрисдикція суб'єктів; порядок складання та вимоги до оформлення процесуальних актів; порядок застосування заходів забезпечення провадження; особливості процесу доказування; провадження по застосуванню окремих видів адміністративних стягнень; 3. спеціальна: визначає особливості здійснення окремих видів адміністративно-деліктних проваджень, які містяться в Кодексі України про адміністративні правопорушення та інших законодавчих актах, наприклад, адміністративне провадження в справах про адміністративні правопорушення (розділ XIX Митного кодексу України); провадження про порушення митних правил; провадження в справах про порушення митної брокерської діяльності (розділ XIX Митного кодексу України); провадження за порушення норм лісового законодавства (розділ VI Лісового кодексу України); провадження за порушення норм земельного законодавства (розділ VIII Земельного кодексу України); провадження по притягненню юридичної особи адміністративної відповідальності тощо.

3. З'ясовано, що принципи адміністративно-деліктного процесу – це основні вихідні закономірності, котрі закладено в основу інституту адміністративної відповідальності, що визначають підстави та порядок притягнення особи до

адміністративної відповідальності за вчинене нею адміністративне правопорушення на всіх стадіях провадження в справах про адміністративні правопорушення.

Запропоновано принципи провадження в справах про адміністративні правопорушення поділити на дві групи: загальні та спеціальні. До групи загальних принципів провадження в справах про адміністративні правопорушення належать принципи, що визначені в Конституції України та Кодексом України про адміністративні правопорушення: законності, верховенства права, рівності, відкритості, гласності, поваги до її гідності, персоніфікованості (індивідуалізації) адміністративного стягнення. До спеціальних принципів віднесено: юрисдикційність, доказовість, гарантування надання правової допомоги, публічність, доступність, з'ясування об'єктивної істини, самостійність, економічність і оперативність, державної мови, справедливості, стадійності.

4. Запропоновано систематизувати права свідка як учасника адміністративного провадження в справах про адміністративні правопорушення: давати показання рідною мовою або мовою, якою він володіє; користуватися письмовими записами; відмовитися від давання показань та не свідчити проти себе самого, близьких осіб; на компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду; підписувати та робити зауваження щодо правильності занесення показань до протоколу; право на оскарження застосованих до нього заходів забезпечення провадження (наприклад, привід); заявляти клопотання під час розгляду адміністративної справи.

5. Визначено, що обов'язки свідка – це встановлені законодавством міра можливої та необхідної поведінки особи, яка володіє інформацією по суті справи.

Обов'язки по своєму змісту є асиметричною категорією по відношенню до прав свідків. Обов'язки не гарантуються державою, а визначаються (регламентуються) законодавцем. Порушення обов'язків спричиняє настання юридичної відповідальності.

6. Встановлено, що юридичні гарантії свідка в адміністративно-деліктному провадженні – це система гарантованих державою засобів захисту прав, свобод та інтересів свідка на всіх стадіях адміністративно-деліктного провадження.

До юридичних гарантій свідка в адміністративно-деліктному провадженні віднесено: 1) наявність «іммунітету свідка»; 2) захист життя та здоров'я свідка в адміністративно-деліктному процесі; 3) гарантії компенсаційного характеру; 4) гарантії законності; 5) гарантії вільно надавати показання без застосування заходів примусового характеру; 6) обмеження прав свідка в інтересах інших учасників адміністративно-деліктного провадження; 7) звернення до Уповноваженого з прав людини за захистом своїх прав; 8) однастайність підходу законодавця до законодавчого визначення поняття «свідок», і відповідно врахування його особливостей та змісту правового статусу; 9) здійснення представництва інтересів свідка; 10) гарантії оскарження; 11) можливість свідка залучати перекладача.

7. Стверджується, що адміністративна відповідальність свідка в адміністративно-деліктному провадженні – це адміністративні правовідносини, що виникають в публічно-правовій площині між судом та юрисдикційним органом публічної адміністрації, його посадовою особою та фізичною особою, яка має

процесуальний статус свідка в адміністративному провадженні, що полягає в застосуванні до правопорушника адміністративно-правових санкцій у разі порушення останнім його процесуальних обов'язків.

Відзначено, що в нормах Кодексу України про адміністративні правопорушення відсутні норми, що визначали б:

1) порядок піддання свідка приводу, що значно ускладнює розгляд та виконання відповідних судових рішень;

2) немає обов'язкової вимоги про роздільний допит свідків під час провадження в справі про адміністративні правопорушення. В той же час, КУпАП взагалі не містить порядку допиту свідка як судом, так і посадовою особою компетентного органу, і відповідно, не забезпечуються юридичні гарантії адміністративно-деліктного провадження. Відсутність визначеної законом процедури допиту свідка дає можливість вести мову про те, що вибір процедури допиту свідків (спільного або окремо один від одного) перебуває у межах дискреційних повноважень суду чи посадової особи уповноваженого компетентного органу. Вирішення даних правових прогалин, на нашу думку, є можливим шляхом внесення відповідних змін до ст. 272 Кодексу України про адміністративні правопорушення, де передбачити, що у разі неявки до компетентного органу за його викликом, свідок може бути підданий приводу, а також передбачити процедуру допиту свідка.

8. На підставі вивчення міжнародного досвіду процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні запропоновано: 1) виокремити главу в Кодексі України про адміністративні правопорушення, в якій визначити адміністративно-правовий статус свідка як учасника адміністративно-деліктного провадження та юридичні гарантії свідка; 2) передбачити можливість отримання показів свідка як джерела доказів у разі неможливості його з'явлення до суду та за наявності обґрунтованих підстав у режимі відео конференції; 3) виокремити матеріальні та процесуальні адміністративно-деліктні імунітети свідка; 4) серед прав свідка передбачити право на відвід перекладача; допомогу представника; заявляти клопотання; 5) розширити види примусових заходів забезпечення адміністративного провадження, що можуть бути застосовані до свідка.

9. Визначено, що особливостями судової практики щодо участі свідка в адміністративно-деліктному провадженні є: 1) при притягненні до адміністративної відповідальності свідка в межах розгляду основного адміністративного провадження у свідка виникає паралельно інший адміністративно-процесуальний статус – суб'єкта адміністративного правопорушення, що спричиняє виникнення додаткових прав та обов'язків; 2) особою, яка складає протокол про адміністративне правопорушення вчинене свідком є судовий розпорядник; 3) адміністративний протокол про притягнення свідка до адміністративної відповідальності може складатися, а може і ні; 4) у зв'язку з притягненням свідка до адміністративної відповідальності не формується нова адміністративна справа, а протокол та постанова про притягнення свідка до адміністративної відповідальності додаються до матеріалів основної адміністративної справи; 5) передбачені скорочені строки розгляду матеріалів про притягнення свідка до адміністративної відповідальності – 24 години; 6) адміністративно-деліктне провадження по притягненню свідка до

адміністративної відповідальності спричиняє затягування та збільшує розумні строки розгляду основної адміністративної справи; 7) у випадках відсутності норм, що визначають адміністративно-процесуальний статус свідка в адміністративно-деліктному процесі потрібно застосовувати принцип аналогії права з суміжних галузей права; 8) адміністративна справа про притягнення свідка до адміністративної відповідальності розглядається суддею-доповідачем зі складу суду, що розглядає справу, під час розгляду якої вчинено правопорушення; 9) моментом вчинення свідком дій передбачених ст. 185-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення є оголошення перерви у судовому розгляді справи або одразу після закінчення судового засідання; 10) в нормах Кодексу України про адміністративні правопорушення не задекларовано чітко юридичних гарантії не лише свідка, але й інших учасників розгляду справи про адміністративне правопорушення, що відповідно, ускладнює процес їх забезпечення; 11) протокол про адміністративне правопорушення вчинене свідком взагалі не містить номера, хоча додається до матеріалів справи в межах розгляду якої його було складено; 12) головними недоліками адміністративного протоколу про притягнення свідка до адміністративної відповідальності є: не вказано за яким документом засвідчена особа порушника (графа 10); відсутній підпис особи про роз'яснення їй прав, визначених ст. 286 Кодексу України про адміністративні правопорушення; не заповнено графу про дату розгляду справи і повідомлення особи під підпис; відсутні пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності чи інформація про відмову від підпису протоколу; 13) перелік діянь, які визначені в ч. 1 ст. 185-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення не є вичерпним і може бути розширений з огляду на конкретну ситуацію та обставини, що їй передували; 14) сума штрафу має бути сплачена порушником не пізніше як через 15 днів з дня вручення йому постанови про накладення штрафу, окрім цього, потребує сплати також судовий збір.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Расторгуєв О.В. Практичні проблеми застосування строку давності у адміністративному і кримінальному процесах. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2021. № 3 (60). С. 190–194.

2. *Rastorhuyev O.*, Makushev P., Pukhtetska A., Hridochkin A., Smaznova I. Protection of Human Rights and Freedoms in the Administrative Proceedings of the European Union. *Hasanuddin Law Review*. 2021. Vol. 7. Iss. 3. P. 210–225 (*Наукометрична база Scopus*).

3. *Расторгуєв О.В.*, Лихова С.Я. Стандарти доказування за Кодексом України про адміністративні правопорушення. *Інтернаука. Серія: «Юридичні науки»*. 2023. Вип. 11 (69). URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2023-11-9390>

4. Расторгуєв О.В. Обов'язки свідка в адміністративно-деліктному провадженні України. *Правові новели*. 2023. № 21. Т. 2. С. 146–154.

5. Расторгуєв О.В. Особливості процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні (за законодавством зарубіжних країн). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 801–804. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-6/192>

6. **Расторгуєв О.В.**, Лихова С.Я. Вихід за межі визначеної Кодексом України про адміністративні правопорушення санкції чи альтернативність санкцій. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 13(27). С. 292–301.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Расторгуєв О.В. Процесуальний статус свідка на стадії досудового розслідування. Юриспруденція в сучасному інформаційному просторі: матеріали ІХ міжн. наук.-практ. конф. (Київ, 1 берез. 2019 р.). Київ, 2019. С. 355–358.

8. Расторгуєв О.В. Неврегульованість питання порядку огляду та фіксування місця події. *Інноваційний розвиток правової науки в умовах модернізації суспільства*: матеріали Х міжн. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 1 берез. 2020 р.). Тернопіль: Вектор, 2020. С. 430–432.

9. Расторгуєв О.В. Законність проведення експертизи експертами НДЕКЦ. *Матеріали III Міжнародного молодіжного наукового юридичного форуму* (Тернопіль, 14–15 трав. 2020 р.). Тернопіль: Вектор, 2020. С. 279–281.

10. Расторгуєв О.В. Щодо моменту виникнення небезпеки руху на автомобільному транспорті. *Аеро-2020. Повітряне і космічне право*: матеріали Всеукраїнської конференції молодих вчених і студентів (Тернопіль, 20 листоп. 2020 р.). Тернопіль: Вектор, 2020. С. 222–223.

11. Расторгуєв О.В. Обов'язкова участь прокурора як перешкода розгляду скарг на ухвали слідчих суддів. *Сучасне право в епоху соціальних змін*: матеріали міжн. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 26 лют. 2021 р.). Тернопіль: Вектор, 2021. С. 343–344.

12. Расторгуєв О.В. Поняття доведеності винуватості особи поза розумним сумнівом. *IV Міжнародний молодіжний науковий юридичний форум*: матеріали міжн. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 20-21 трав. 2021 р.). Тернопіль: Вектор, 2021. С. 267–268.

АНОТАЦІЯ

Расторгуєв О.В. Процесуальний статус свідка в адміністративно-деліктному провадженні. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2024.

У дисертації здійснено комплексне та системне дослідження процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні.

Доведено, що адміністративно-деліктне провадження має подвійну природу, адже, суб'єктом вирішення даної індивідуальної конкретної справи може бути суд загальної юрисдикції та уповноважені органи публічної адміністрації та їх посадові особи.

Визначено, що місце адміністративно-деліктного провадження в системі адміністративного процесу зумовлено наступним: 1) є структурним елементом

адміністративних проваджень, які мають деліктну основу та управлінський характер; 2) якщо суб'єктом розгляду справи є суд, то можна вести мову про адміністративно-судочинську природу, якщо суб'єктом є центральний орган виконавчої влади, то дане провадження має адміністративно-юрисдикційну природу; 3) характерним є наявність двох форм розгляду: судовий (в порядку звернення до суду загальної юрисдикції) та позасудовий (звернення до широкого кола суб'єктів публічної адміністрації); 4) передбачає застосування примусових адміністративних заходів; 5) виникають між фізичними особами та судом і органами публічної адміністрації; 6) урегульований адміністративно-процесуальними нормами; 7) передбачає прийняття акту індивідуальної дії; 8) негативна реакція з боку держави, що виражається у вигляді застосування адміністративних стягнень.

Запропоновано адміністративно-деліктний процес розуміти як компетентну діяльність суду та органів державної влади, їх посадових осіб, що урегульована адміністративно-процесуальними нормами та здійснюється з метою вирішення конкретної (персоніфікованої) адміністративної справи, що передбачає накладення адміністративного стягнення.

З'ясовано, що принципи адміністративно-деліктного процесу є основні вихідні закономірності, котрі закладено в основу інституту адміністративної відповідальності, що визначають підстави та порядок притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинене нею адміністративне правопорушення на протязі всіх стадій провадження в справах про адміністративне правопорушення.

Запропоновано принципи провадження в справі про адміністративні правопорушення поділити на дві групи: загальні та спеціальні. До групи загальних принципів провадження в справі про адміністративні правопорушення належать принципи, що визначені в Конституції України та Кодексом України про адміністративні правопорушення: законності, верховенства права, рівності, відкритості, гласності, поваги до її гідності, персоніфікованості (індивідуалізації) адміністративного стягнення. До спеціальних принципів віднесено: юрисдикційність, доказовість, гарантування надання правової допомоги, публічність, доступність, з'ясування об'єктивної істини, самостійність, економічність і оперативність, державної мови, справедливості, стадійності.

Визначено, що свідок – це учасник адміністративного провадження, який наділений адміністративно-процесуальною правосуб'єктністю та володіє інформацією по конкретній адміністративній справі. Тоді як показання свідків – це спосіб оприлюднення, повідомлення інформації, яка стала відома особі про юридичні факти по конкретній адміністративній справі, уповноваженим органам державної влади та їх посадовим особам, а також суду.

Запропоновано систематизувати права свідка як учасника адміністративного провадження в справах про адміністративні правопорушення: давати показання рідною мовою або мовою, якою він володіє; користуватися письмовими записами; відмовитися від давання показань та не свідчити проти себе самого, близьких осіб; на компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду; підписувати та робити зауваження щодо правильності занесення показань до протоколу; право на

оскарження застосованих до нього заходів забезпечення провадження (наприклад, привід); заявляти клопотання під час розгляд адміністративної справи.

Визначено, що юридичні гарантії свідка в адміністративно-деліктному провадженні – це система гарантованих державою засобів захисту прав, свобод та інтересів свідка на всіх стадіях адміністративно-деліктного провадження.

До юридичних гарантій свідка в адміністративно-деліктному провадженні, на нашу думку, варто віднести: 1) наявність «імунітету свідка»; 2) захист життя та здоров'я свідка в адміністративно-деліктному процесі; 3) гарантії компенсаційного характеру; 4) гарантії законності; 5) гарантії вільно надавати показання без застосування заходів примусового характеру; 6) обмеження прав свідка в інтересах інших учасників адміністративно-деліктного провадження; 7) звернення до Уповноваженого з прав людини за захистом своїх прав; 8) однастайність підходу законодавця до законодавчого визначення поняття «свідок», і відповідно врахуванні його особливостей та змісту правового статусу; 9) здійснення представництва інтересів свідка; 10) гарантії оскарження; 11) можливість свідка залучати перекладача.

Стверджується, що адміністративна відповідальність свідка в адміністративно-деліктному провадженні – це адміністративні правовідносини, що виникають в публічно-правовій площині між судом та юрисдикційним органом публічної адміністрації, його посадовою особою та фізичною особою, яка має процесуальний статус свідка в адміністративному провадженні, що полягає в застосуванні до правопорушника адміністративно-правових санкцій у разі порушення останнім його процесуальних обов'язків.

Ключові слова: адміністративно-деліктний процес, адміністративно-правовий статус, адміністративне провадження, свідок, справа про адміністративне правопорушення.

SUMMARY

Rastorhuiev O.V. Procedural status of a witness in administrative tort proceedings. – *Qualification scientific work on the rights of the manuscript.*

Thesis for obtaining a scientific degree of Candidate of Juridical Science, specialty 12.00.07 «Administrative Law and Procedure; Financial Law; Information Law». – Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2024.

In the dissertation, a comprehensive and systematic study of the procedural status of a witness in administrative-delict proceedings is carried out.

It has been proven that administrative-delict proceedings have a dual nature, because the subject of the decision of this individual specific case can be a court of general jurisdiction and authorized bodies of public administration and their officials.

It was determined that the place of administrative-delict proceedings in the administrative process system is determined by the following: 1) it is a structural element of administrative proceedings that have a tort basis and administrative nature; 2) if the subject of the case is a court, then it is possible to speak of an administrative-judicial nature, if the subject is a central body of executive power, then this proceeding has an administrative-jurisdictional nature; 3) the presence of two forms of review is

characteristic: judicial (appeal to a court of general jurisdiction) and extrajudicial (appeal to a wide range of public administration entities); 4) provides for the application of coercive administrative measures; 5) arise between individuals and the court and public administration bodies; 6) regulated by administrative and procedural norms; 7) provides for the adoption of an act of individual action; 8) a negative reaction on the part of the state, which is expressed in the form of the application of administrative penalties.

It is proposed to understand the administrative-delict process as a competent activity of the court and state authorities, their officials, which is regulated by administrative-procedural norms and is carried out with the aim of solving a specific (personalized) administrative case, which involves the imposition of an administrative penalty.

It was found that the principles of the administrative-delict process are the main initial laws, which are laid in the basis of the institution of administrative responsibility, which determine the grounds and procedure for bringing a person to administrative responsibility for an administrative offense committed by him during all stages of proceedings in administrative offense cases.

It is proposed to divide the principles of proceedings in cases of administrative offenses into two groups: general and special. The group of general principles of proceedings in cases of administrative offenses includes the principles defined in the Constitution of Ukraine and the Code of Ukraine on Administrative Offenses: legality, rule of law, equality, openness, publicity, respect for her dignity, personification (individualization) of administrative penalties. Special principles include: jurisdiction, evidence, guaranteeing legal aid, publicity, accessibility, finding out the objective truth, independence, economy and efficiency, state language, justice, and phasing.

It was determined that a witness is a participant in administrative proceedings who is endowed with administrative-procedural legal personality and possesses information on a specific administrative case. While witness testimony is a way of publicizing, communicating information that has become known to a person about legal facts in a specific administrative case, to authorized state authorities and their officials, as well as to the court.

It is proposed to systematize the rights of a witness as a participant in administrative proceedings in cases of administrative offenses: to testify in his native language or in the language he speaks; use written records; to refuse to testify and not to testify against oneself or close persons; for compensation of expenses related to summons to court; to sign and make comments on the correctness of entering statements into the protocol; the right to appeal the enforcement measures applied to him (for example, a pretext); to make a request during the consideration of an administrative case.

It was determined that the legal guarantees of a witness in administrative tort proceedings are a system of state-guaranteed means of protecting the rights, freedoms and interests of a witness at all stages of administrative tort proceedings.

In our opinion, the following should be included in the legal guarantees of a witness in administrative-delict proceedings: 1) the presence of "witness immunity"; 2) protection of the life and health of the witness in the administrative-delict process; 3) guarantees of compensatory nature; 4) guarantees of legality; 5) guarantees to give testimony freely without the use of coercive measures; 6) limitation of witness rights in the interests of

other participants in administrative-delict proceedings; 7) appeal to the Human Rights Commissioner for the protection of one's rights; 8) unanimity of the legislator's approach to the legislative definition of the concept of "witness", and accordingly taking into account its features and the content of the legal status; 9) representation of the interests of the witness; 10) guarantees of appeal; 11) the possibility of a witness to involve an interpreter.

It is claimed that the administrative responsibility of a witness in an administrative-delict proceeding is an administrative legal relationship that arises in the public-law sphere between a court and a jurisdictional body of public administration, its official and a natural person who has the procedural status of a witness in an administrative proceeding, which consists of application of administrative and legal sanctions to the offender in the event of violation by the latter of his procedural duties.

Based on the study of the international experience of the procedural status of a witness in administrative-delict proceedings, it is proposed: 1) to separate a chapter in the Code of Ukraine on administrative offenses, in which to determine the administrative-legal status of a witness as a participant in administrative-delict proceedings and the legal guarantees of a witness; 2) to provide for the possibility of obtaining witness testimony as a source of evidence in case of impossibility of his appearance in court and in the presence of reasonable grounds in the mode of video conference; 3) separate material and procedural administrative-delict immunities of the witness; 4) among the witness's rights, include the right to challenge the interpreter; representative assistance; make a request; 5) expand the types of coercive measures to ensure administrative proceedings that can be applied to a witness.

Key words: administrative-delict process, administrative-legal status, administrative proceeding, witness, administrative offense case.